

דף ז

'בת כהן... ניסת לאחד מן הפסולין – משלמת קרן וחומש, ומיתתה בחנק. דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: אחת זו ואחת זו משלמת הקרן ואינה משלמת החומש, ומיתתה בשריפה'. במסכת סנהדרין (נא; סו): משמע שנחלקו בדרשת הכתוב 'בת איש כהן כי תחל לזנות... באש תשרף' – האם בת כהן שנבעלה לפסול נתמעטה מכתוב זה, שהרי אין אני קורא בה 'כי תחל לזנות' שמחוללת ועומדת היא, וממילא דינה כשאר אשת איש שזינתה – בחנק, או אין למעט זו שכבר נתחללה. ולכאורה היא שאלה מקומית בדין כהנת שזינתה. ולפי זה אין קשר בין מחלוקת זו למחלוקתם לענין תשלום חומש, אם דינה כורה אם לאו, אעפ"י שלכולי עלמא היא חללה. אך יותר מסתבר לומר שמילפותא זו למד ר' מאיר שכיון שנתחללה כבר יצאה מקדושת כהונה והריהי כורה, ומכאן גם לענין אכילת תרומה דינה כורה, וטעם אחד לשניהם. וכן יש לדייק מדברי רש"י כאן (בד"ה ומיתתה. וע"ע בלשון רבנו גרשום להלן ה:).

'תני רב חנניה קמיה דרבא: מנין לכהן גדול שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעיו, מנין שהוא חייב...'. לכאורה דין זה נכון רק בשיטת ר' מאיר המחייב את הסך מלכים וכהנים גדולים, אך הלא הלכה כר' יהודה שפוטרי? –
מכאן הוציא הרמב"ם (כלי המקדש א, י) שלא נחלקו אלא בנת ינה; האם מלכים וכהנים גדולים בכלל ואשר יתן ממנו על זר, אבל בסיכה הכל מודים שחייב, כי בה לא נאמר 'זר' אלא על בשר אדם לא ייסך. ועוד, לענין פעולת סיכה יש לחשבם כ'זר' מתחילה ועד סוף (עפ"י שפת אמת ו: ע"ש).
ובספר חדושים ובאורים (א, טו יז) צידד לחלק בין סיכת הראש לסיכת שאר הגוף, שבו האחרונה לא נחלקו ר' מאיר ור' יהודה, כי סיכה זו לעולם לא הותרה למלכים וכהנים.

'כהן שסך בשמן של תרומה – בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש'. דעת רבנו תם (בתוס' יומא עט) נראה שאף על פי שמותר לזר להתעגל בשמן זה אסור הוא באכילתו [ונסיכה אינה כשתיה מן התורה אלא מדרבנן – כן הוכיח מכאן רבנו תם], כי בעצם לא פקע שם 'תרומה' מן השמן אלא שאיסור הנאה והשתמשות לזרים בלבד הוא שהותר לאחר שהכהן סך בשמן, שכבר נתקיימה מצוותה ויעודה של התרומה, אבל איסור אכילת זרים, עדיין קיים בה. וכן באר הגרי"ז בדעת הרמב"ם.
ואולם שיטת תוס' ישנים בכתובות (ל) היא שהשמן מותר אף באכילה (עפ"י זכרון שמואל א, ט-יב (עמ' ז-ט) ובמכתבים סי' יט (עמ' תקכב). וכן פירש בשו"ת אגרות משה יו"ד רט. וע' גם ב'הדושי הגר"ח על הש"ס' יבמות סי' פד בענין סיכה כשתיה. וע"ע מנחת חינוך רפ, כד רפב; שפת אמת יומא עז. חדושי הגר"ז בענגיס ח"א ז, ג.
ולענין איסור לטמא תרומה בשמן שסך בו – ע"ש שהדבר תלוי בשיטות התוס'. וע"ע מנ"ח רעט, ט; חו"א יו"ד ריד לדף עא, ב.

עוד נחלקו הראשונים ז"ל אודות זר שסך בשמן תרומה האם נתחלל בכך והותר (כן היא דעת התוס' במנחות סט ור"ח כהן בתו"י יומא פא), או רק כהן שנשתמש בהתר יצאה התרומה לחולין אך לא בזר (כן משמע ברש"י כאן, וכ"כ בכסף משנה תרומות יא. וכ"כ המשנה-למלך שם בדעת הרמב"ם. וכ"נ דעת התו"י בכתובות ל. ע"ע קהלות יעקב יבמות מב. וצ"ע בדעת רבנו גרשום כאן. וע"ע במנחת חינוך (קח, ד) שנסתפק כי האי גוונא בשמן המשחה כשסך באיסור, האם הוא מתחלל ע"י"כ (וע"ע"ש רעט, ט).
וע"ע זכרון שמואל עמ' תקכב; אגרות משה יו"ד ח"א סד; מנחת שלמה ח"ג קמו, ז.

'וניתני נמי חוץ ממי שעבר עליו יום הכיפורים...'. ואם תאמר מה מקשה, הלא יש לומר שהתנא אינו מונה אלא סוגי העבירות שאין בהם אשם תלוי ולא במאורע שארע ופטרו מאשם-תלוי? וביותר תירץ ר' יוחנן אינו מובן שהעמיד מתני' במבעט והיה לו לומר בפשיטות שמדובר באופן שלא עבר עליו יוהכ"פ?

ונראה שהקושיא היא על מה שמנה התנא בין הכריתות 'האוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים' ולא אמר שאינו חייב עליהם אשם תלוי, והרי ודאי כבר עליו יוהכ"פ. ותירץ ר' יוחנן שיש אופן שחייב באשם תלוי – כאשר מבעט בכפרת היום [וכן היה אפשר לתרץ כגון שאכל ועשה מלאכה בכלות היום, שלא היה שהות לכפר]. (ע"ע בערול"ג ובהדושים ובאורים א.יח. ע"ע"ש).

'אמר ריש לקיש: כי קתני היכא דאיתיה לחטאת ורחמנא פטריה, עבר עליו יום הכיפורים ליתיה לחטאת דקא כפר ליה'. אין הפירוש 'ליתיה לחטאת' שפטור מקרבן חטאת, כי ודאי חייבי חטאות ואשמות ודאים שעבר עליהם יוהכ"פ לא נפטרו מחטאת (כדתנן להלן כה), אלא הכוונה שהחטא אינו קיים, שכבר נתכפר לו בדין שמים (פשוט).

זהדר ביה רבא. ע' במובא במנחות צו.

זרמינהי יכול לא יהא יום הכפורים מכפר אלא על שנתענה בו ולא עשה בו מלאכה וקראו מקרא קודש, לא נתענה בו ועשה בו מלאכה ולא קראו מקרא קודש יכול לא יהא יום כיפורים מכפר, תלמוד לומר יום הכפורים הוא מכל מקום...'. הראשונים ז"ל (בשבועות יג) הקשו מאי קושיא, הלא יש לומר שמדובר כשעשה תשובה על שאר עבירות ולכך הוא מכפר עליהן?

ותירץ הרמב"ן שהיה משמע למקשה שהמדובר בברייתא על כפרת אותו חטא עצמו של יום הכיפורים, וכן משמע לאביי ולכך הוצרך לתרץ שהדבר שנוי במחלוקת תנאים.

עוד תרץ הרמב"ן (וכן כתב הריטב"א) שסובר המקשה, אילו לא היה יוהכ"פ מכפר אלא בתשובה, הרי הוא כקרבן חטאת ואשם, והלא האומר אין חטאת ואשם מכפרים – אינם מכפרים לו. ואם כן, מכך שאמרה הברייתא שיוהכ"פ מכפר אפילו אינו מודה בו, מוכח שאינו כקרבן וממילא אתה שומע שמכפר אף ללא תשובה.

ובספר תורת חיים (שם) הוסיף שהתשובה שאמרו חכמים שאין יוהכ"פ מכפר בלעדדיה – לא בתשובה שלפני יוהכ"פ מדובר, אלא ששב ומתודה ביום הכפורים ונוהג בו קדושת היום ואינו מבעט בו – רק אז מכפר עליו. ועל כן כל שאינו מודה בו לכבדו – אין כאן תשובה כלל (וכן משמע מלשון הרמ"א או"ח תרו"ו. וכן דעת המנחת-חינוך (חסד) ודלא כה"פה מראה' שהביא שם).

מבואר מדברי הראשונים הנ"ל שהניחו בפשטות שאדם שעשה תשובה על קצת עבירות, ובקצתן עודנו מחזיק בהן – מועילה לו התשובה עכ"פ על אותן ששב. ועל כן הקשו שיתכן להעמיד באופן זה ששב על שאר עבירות ועדין מחלל את יוהכ"פ. אמנם יתכן לומר שאת מצות התשובה כדינה לא קיים עדיין, שהרי לא שב לה' בכל לב, ויש לומר שאין מצות התשובה מתפרטת כלפי העבירות, אלא היא ענין כללי לשוב אל ה' (ע' באגרת התשובה לבעל התניא), ומכל מקום תשובתו מכפרת על מה ששב, הגם שמצות התשובה לא נתקיימה ממש, שנראה שאין תלות הכרחית בין עצם מצות התשובה לכפרתה, ע' במש"כ בשבועות יג. וע"ש עוד דברים נוספים בענינים אלו.

'... ותרוייהו סתם סיפרא הוא, קשיין אהדדי?! – אמר אביי: לא קשיא, הא רבי אליבא דרבי יהודה

הא רבי אליבא דידיה. רש"י גרס, וכן הגרסה לפנינו בשבועות (ג): **הא רבי והא רבי יהודה.** וכתב הריטב"א שם, אף על פי שסתם ספרא ר' יהודה – יש לומר תרי תנאי ואליבא דר' יהודה. אי נמי, תנא דספרא לאחר ששנה סתמא אחת כר' יהודה, סתם אחת כרבי, וכמו שמצינו כמה סתמי משניות דלא כר' מאיר ור' עקיבא, שאין הכלל אלא על הרוב. [תירוצו הראשון אינו מיושב עם הגרסה שלפנינו שמשמע שאינו אליבא דרבי יהודה. ויש להעיר שמצינו כמה פעמים סתם ספרא דלא כרבי יהודה – ע' בתוס' בכורות מב. ד"ה אלמה; קרן-אורה זבחים פא. וע"ע במובא בזבחים טו. וע"ע במצוין בסנהדרין פו בסיכומים, סתמי משניות דלא כר"מ וכרע"ק].

רבי אומר: כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר... רבי הולך לשיטתו במדרש (משלי ט): ... וימי הפורים לא יהיו בטלים... אמר רבי: אף יום הכיפורים אינו בטל לעולם, שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם – כלומר, הבטיחה תורה שהיום יכפר אפילו לא ישמרוהו, בין יעשו תשובה בין אם ח"ו לא יעשו – יכפר (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א צג).

בקהלות יעקב (ח"ב טו) הקשה, לדעת רבי שיוהכ"פ מכפר על שאינן שבין, נמצא שאדם שנשמר מעוון כל השנה כמוהו כמי שעבר עבירות – וזה לא יתכן. וכתב שההפרש שביניהם הוא לענין השכר, שלוח שפרש ונמנע מעבירה יש שכר כעושה מצוה, ולשני שעבר – אין לו. ונראה לכאורה שאין צורך בכך, כי אף לרבי אין העוון מתמרק לגמרי אלא ביסורים [או במיתה, בחמורות], אך אם שב – מתמרק העוון בלעד. כן מבואר מתוך דברי התוס' בשבועות שם בד"ה בעומד. ועוד כתב בקה"י שגם לרבי אם אינו שב ביוהכ"פ הרי יש בו עוון דיומא, ועל עוון זה עצמו שנמנע מתשובה, אין יוהכ"פ מכפר לו כדברי רבא. והנחה זו צריכה תלמוד לפי הגירסה בגמרא בשבועות 'ומודה רבי בכרת דיומא' [ולא 'בעבירות דיוהכ"פ' כגרסה שבכאן] – משמע דוקא בעבירת כרת ולא בשאר עבירות הנוגעות ליום.

זמאי קושיא דילמא בהדי דקאכל נהמא חנקתיה אומצא [ומית] דלא הוה ליה שהות ביממא דלכפר ליה' – אבל בעת העבירה ממש אין היום מכפר, שהרי הוא מבעט במעשה עתה, ואינו מכפר – אפילו לרבי – אלא רגע לאחר העבירה, שכבר חדל ממעשה פשע וביעוט. ולכן, כאשר מת מיד עם העבירה – אין יוהכ"פ מכפר, שאינו מכפר אלא בעודו חי (מהר"ץ חיות שבועות, עפ"י ד הריטב"א. וכן באר בהרחבה בקהלות יעקב ח"ב טו. ע"ש).

ובספר חדושים ובאורים (כאן ה, ח) צידד גם כן בסברה זו, אלא שכתב שקשה לחדש כן מעצמנו, ועוד העיר על הנחה זו מכמה מקומות. וע"ע במה שפלפל בשו"ת דובב מישרים ח"א יא; כא ובשו"ת בית זבול ח"א כ, ה ואילך.

יש מן האחרונים שכתבו להוכיח מכאן שחיוב כרת באכילה ביום הכיפורים אינו תלוי בהנאת מעיו אלא בהנאת גרונו, שהרי משמע שנחנק מיד בבליעתו, ונתחייב כרת באותה שעה [ודחוק לומר שבאותו רגע שירד האוכל לתוך מעיו – חנקתו עצם, שכל כי האי היה צריך להשמיענו] (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ג סא ושו"ת דובב מישרים ח"ג פח).

ומכאן (וכן מהירושלמי בתרומות ח) הקשו על מה שחדש החתם-סופר (או"ח קכז) שאין די בהנאת גרון להתחייב באכילת יוהכ"פ. והביאו מהחת"ס בחידושו בחולין (קג) שהרגיש מכאן, וכתב שפירוש 'מעיו' – לא הקיבה אלא שיצא מגרונו לבית מקום בליעתו, ובזה אתה מוצא שחנקתו אומצא למטה מגרונו. אך מדהתוס' בחולין מבואר שאכילת מעיו' שבכ"מ משמע במקום העיכול. וע"ע אור שמח שביתת עשור ב, ד; אמרי דב להלן יד.

האחרונים חקרו לדעת רבי שיום הכיפורים מכפר גם לשאינם שבים, האם גם מיתה מכפרת ללא תשובה. ובספר מנחת חינוך העיר שאם נאמר כן, כיצד אמרו בגמרא שאם אכל אומצא ונחנק דינו בכרת, הלא נפטר מכרת על ידי המיתה [ושמא מזה הטעם הביאו בגמרא את האופן השני, שאכל בסופו של יום].
וכן המהרש"א (בשבועות יג על רד"ה ורבנן) הוכיח ממה שאמרו לרבי שאם עבר בליל יוהכ"פ ומת, דינו בכרת – הרי שאין המיתה מועילה ללא תשובה אף לרבי.
ואולם לפי מה שכתב בספר משך חכמה (שלח טו, לא), לא דברו רבי ורבנן במיתה טבעית, שזו אינה מכפרת לשאינם שבים לרבנן אף עם יוהכ"פ, אלא מדובר במי שמת מצד עונש 'כרת' – הרי נתכפר בכרת דעולם הבא (ובזה יישב קושית התוס' שם). ואם כן י"ל שאם מת מיתה עצמו בחנקתו אומצא, לא יצא מידי כריתתו.

(ע"ב) 'הואיל ובא בו כרת במקום קרבן' – בפרשת וכו' תשגו שמדובר בה בקרבנות (רבנו גרשום).

'כאדם האומר לחבירו גירפתה הקערה וחסרתה. קסבר מגדף מברך את השם'. נראה שקערה מורה על כלי קיבול לאור הש"י דהיינו העולם בכלל [על שם שהוא עגול כקערה כדאיתא בירושלמי] והאדם בפרט, וגירוף הקערה היינו סילוק השפע העליון מהכלי (ע' לקוטי מאמרים לר"צ הכהן עמ' 205, על מאמרם ז"ל (בב"ב טו) בקש איוב להפוך קערה על פיה. וע"ע קול אליהו).

'יש מביאות קרבן ונאכל...' אחר שמנה חטאים שחייבים עליהם חטאת, התחיל לפרש קרבן חטאת שלא בא על חטא (עפ"י תוס' יום טוב. וע"ע ערוך לנר).

'מאי עבדין מיייתין תרוייהו חד קרבן ודאי וחטאת עוף ספק ומתני'. פרש"י, כל אחת מביאה עולת העוף ומתנה שאם היא פטורה – תהא לנדבה, ועוד מביאות שתיהן חטאת אחת ומתנות עליה, ונאכלת. וצריך עיון למה יפסידו כל אחת עולה, הלא גם אותה יכולות להביא אחת ולהתנות עליה כשם שמתנות בחטאת (שפת אמת).

לכאורה יש לומר שמדרבנן אין להביא בשותפות ולהתנות, אפשר משום שלא רצו חכמים לחלק אם שתיהן עומדות לפנינו אם הלכו להן, או מטעם אחר (ע' בזה ב'חדושים ובאורים' ב,א) – אלא דוקא במקום הכרח אמר ר' יוסי לעשות כן, כדי שהחטאת תיאכל.

תדע, שלפי פירוש הרמב"ם חולקים על ר' יוסי וסוברים שאין להתנות אפילו בחטאת. וע"כ שגורו חכמים להמנע מזה, וא"כ יש לנו לצמצם את מחלוקת ר' יוסי וחכמים ולומר שגם ר"י מודה בעלמא. ואכן השפ"א עצמו הולך לשיטתו שכתב להלן לתמוה על דעת הרמב"ם, צע"ג מה טעמים של חכמים החולקים על ר' יוסי. וכן תמה בזה הרש"ש. וכן תמה באבי עזרי ריש הל' מחוסרי כפרה, והביא דברי הגר"ח והגר"ז ותמה על דבריהם. וע"ע בחדושי ר' אריה לייב מאלין (ח"ב ס) ובספר ברכת מרדכי ח"א א, טו-טז. וע"ע להלן ח.

עוד בבאור לשון הגמרא – ע' הגהות ריעב"ק; ערוך לנר.

'... אבל הכא כי מתיין נשים קרבן לאישתרויי באכילת קדשים, כדתיני סיפא דההיא, רבי יוסי אומר: כל חטאת שהיא באה על חטא...' – אבל חטאת של מחוסרי כפרה אינה באה על חטא. ושאמרו 'מחוסרי כפרה' – לאו דוקא אלא כלומר מחוסרי קרבן (עפ"י שיטמ"ק להלן ח: אות ב, מהתוס').